

**PROGRAM,
ELŐADÁSKIVONATOK,
KIRÁNDULÁSVEZETŐ**



**19. MAGYAR ŐSLÉNYTANI
VÁNDORGYŰLÉS**

2016. május 26-28.

Kozárd



POLLEN ALAPÚ VEGETÁCIÓ- REKONSTRUKCIÓ KEZDETI LÉPÉSEI A DÉLI-KÁRPÁTOK RETYEZÁT HEGYSÉGÉBEN

PÁL ILONA^{1,2*}, VOJTĚCH ABRAHAM³, PETR KUNES³, MAGYARI ENIKŐ²

¹ELTE TTK Általános és Alkalmazott Földtani Tanszék, 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/C; palilona@caesar.elte.hu

²MTA-MTM-ELTE Paleontológiai Kutatócsoport, 1117 Budapest Pázmány Péter sétány 1/C; emagyari@caesar.elte.hu

³Department of Botany Charles University in Prague, Czech Republic; vojtech.abraham@gmail.com, petr.kunes@natur.cuni.cz

Az egyes fás- és lágyszárú fajok pollen produktivitása és terjedőképessége jelentősen különbözik, így az adatok értelmezésénél gyakran nehézségekbe ütközünk. A kvantitatív palinológia megpróbálja felülírni ezt a problémát különböző méretű tisztások és üledékgyűjtő medencék kutatásai által, amely során a pollen százalékos értékek olyan korrekcióját alkalmazza, mely által jobb becslést tudnak adni az egyes növény taxonok jelenlétére az adott terület növényzeti borításán belül. Erre alkalmas a „REVEALS” (Regional Estimates of VEgetation Abundance from Large Sites) modell, mely segítségével meghatározható a nagyobb területet lefedő (regionális) növényzet borítottsága, így lehetőséget ad az egy-egy tájegység növényzeti mintázatainak rekonstruálására.

Jelenlegi kutatásunk a Retyezát hegység északi oldalára fókuszáló kvantitatív palinológia kezdeti eredményeit szemlélteti. A különböző tengerszintfeletti magasságokból szisztematikusan gyűjtött mohaminták pollenanalitikai elemzésének eredményei, valamint az egyes minták 100 méteres sugarú körében feltérképezett növényzeti borítási értékei alapján kísérletet tettünk a mohaminták tényleges forrásterületének, valamint a pollenarány és a jelenlegi borítási adatok összefüggésének meghatározására az ún. kiterjesztett R-érték modell (ERV modell) alkalmazásával.

A pollenmintákban jelentős mennyiségben előfordult a lucfenyő (*Picea abies*), a mogyoró (*Corylus*), a törpefenyő (*Pinus mugo*), a jegenyefenyő (*Abies*), a bükk (*Fagus*), a nyír (*Betula*), az éger (*Alnus*), a juhar (*Acer*), a kőris (*Fraxinus*), valamint a berkenye (*Sorbus*) pollenje. Több esetben ezen fajok pollenjének háttérkomponense túl magasnak bizonyult az előzetesen futatott kiterjesztett R-érték modell esetében, vagy éppen csak pár min-

tavételi területen szerepeltek. A pontosabb adatok meghatározása érdekében az alábbi fajokat kizártuk a kiterjesztett R-érték modellből: juhar, kőris, bükk, berkenye. A törpefenyő és az éger háttérkomponense szintén magas volt, azonban a későbbi vegetáció-rekonstrukcióknál fontos szerepet töltenek be, hiszen a vizsgált területünkön az erdőhatár fölött igen nagy mennyiségben találhatóak meg.

Összességében elmondható, hogy a lucfenyő és a mogyoró pollenje jelentős mennyiségben található meg az elemzett mintákban, így azok szerepe a hegységben különösen jelentős. A kapott eredményekből továbbá kiderül, hogy a felszíni mohaminták tényleges pollen forrásterülete 100 méteren kívülre esik, így további adatok alkalmazására van szükségünk a forrásterület meghatározásához erdészeti adatok segítségével.

TAXONÓMIAI, TAFONÓMIAI ÉS PALEOÖKOLÓGIAI EREDMÉNYEK A KÉSŐI KORA-PLEISZTOCÉN SOMSSICH- HEGY 2-ES LELŐHELY GERINCES FAUNÁJÁNAK VIZSGÁLATA ALAPJÁN

PAZONYI PIROSKA¹, MÉSZÁROS LUKÁCS², SZENTESI ZOLTÁN³, GASPARIK MIHÁLY³, VIRÁG ATTILA^{1*}, GERE KINGA², MÉSZÁROS RITA², BOTKA DÁNIEL², BRAUN BENJAMIN², STRICZKY LEVENTE²

¹MTA-MTM-ELTE Paleontológiai Kutatócsoport, 1431 Budapest Pf. 137; pazonyi@nhmus.com, viragattila.pal@gmail.com

²ELTE Őslénytani Tanszék, 1117 Budapest Pázmány Péter sétány 1/C; lgy.meszáros@gmail.com

³MTM Őslénytani és Földtani tár, 1083 Budapest Ludovika tér 2.; crocutaster@gmail.com, gasparik@nhmus.hu

A Villányi-hegységben, Villány község közelében található Somssich-hegy 2-es lelőhely 10 m mély karsztüregéből került elő Közép-Európa egyik leggazdagabb késői kora-pleisztocén gerinces fauna-együttese. A régóta ismert és részben feldolgozott lelőhely gerinces faunája az elmúlt években egy OTKA projekt keretén belül több szempontból is revízióra és feldolgozásra került. A taxonómiai, tafonómiai és paleoökológiai vizsgálatok mellett, az újonnan begyűjtött mintákból ESR korhatározás is történt. Ez utóbbi alapján a lelőhely kora 955,5±100 ka, vagyis a faunát tartalmazó üledékek nagyjából 200 ezer év alatt rakódtak le. Bár a lelőhely teljes rétegsorában ugyanazok a fajok fordulnak elő, nincsenek eltűnő, illetve belépő taxonok, az egyes fajok jelentős gyakoriságváltozásai, vala-

mint az epizodikusan megjelenő fajok miatt a fauna összetétele igen változatos.

Az egyedszám tekintetében a kisemlősök (denevérek, cickányok, pockok, lemmingek, hörcsögök, egerek, pelék, mókusok, ürgék, pocoknyulak és nyulak) a leggyakoribb faunaelemek, de a békák, gyíkok, kígyók és madarak szintén gyakoriak. Kis mennyiségben hal, szalamandra, teknős és nagyemlős (főként kisragadozó) maradványok is előkerültek a lelőhely anyagából. A rétegsor felső részén, a gerincesek mellett a csigák is gyakori tagjai a faunának. A gerinces faunában kora-pleisztocén reliktum fajok (pl. *Beremendia fissidens*, *Dryomimus eliomyoides*, *Borsodia hungarica*, *Allophaiomys pliocaenicus*) keverednek a középső-pleisztocénre jellemző fajokkal (pl. *Microtus nivaloides*). A faunaelemek keveredése jelzi, hogy a lelőhely rétegsorában egy különleges átmeneti időszaknak, a kora- és középső-pleisztocén határán lezajlott változásnak a nyomai őrződtek meg.

A tafonómiai vizsgálatok alapján a békák és a kígyók nagy valószínűséggel élve kerültek az üregbe, míg a kisemlős maradványokat, egy rövid idejű talajban való tartózkodás után, időszakos vízfolyások szállították a karsztüregbe. Azt a tényt, hogy a lelőhely ősmaradvány együttese legalább két különböző és részben szelektív folyamat során halmozódott fel, vagyis hogy a tafocönózis nem teljesen egyezik meg az egykor a környező területen élő állatok biocönózisával, a paleoökológiai értelmezésnél figyelembe kellett venni.

A rétegsoron belül a fauna tagjainak gyakoriságváltozásai azt mutatják, hogy az üledék lerakódása alatt a környezet többször is megváltozott. A kisemlős-fauna (cickányok, pockok, pelék, hörcsögök, egerek és ürgék) dominancia viszonyai alapján, több eltérő, többször visszatérő környezetet lehetett elkülöníteni. Ezek a viszonylag száraz sztyeppből a zártabb, nedvesebb klímájú erdőssztyeppen keresztül egészen a nedves klímával jellemezhető zárt vegetációig terjednek. A vízhez kötődő, nedvességkedvelő farkos kétéltűek (*Salamandra salamandra*, *Triturus cristatus*, *Lissotriton vulgaris*), békák (mint amilyen a *Bombina variegata*, a *Hyla arborea* és a *Rana temporaria*), valamint a siklófélek (mint a *Natrix natrix* és különösen a *N. tessellata*) előfordulásai azonban azt jelzik, hogy még a legszárazabb időszakokban is voltak nedves élőhelyek a lelőhely közelében. A lelőhely rétegsorában megjelenő mozaikos és váltakozó környezet jól reprezentálja a kora- és középső-pleisztocén átmeneti esemény klíma- és faunaváltozásait.

A kutatást az OTKA (K104506) támogatta.

ÚJ MÓDSZEREK ÉS ÚJ EREDMÉNYEK A HAZAI ECHINOIDEA KUTATÁSBAN

POLONKAI BÁLINT^{1*}, GÖRÖG ÁGNES¹,
BODOR EMESE RÉKA², RAVELOSON
ANDREA³, SZÉKELY BALÁZS^{3,4,5}

¹ELTE TTK Őslénytani Tanszék, 1117 Budapest,
Pázmány Péter sétány 1/C; polonkaib@caesar.elte.hu

²MFGI Földtani és Geofizikai Gyűjteményi Főosztály,
1143 Budapest, Stefánia út 14.

³ELTE TTK Geofizikai Tanszék, 1117 Budapest,
Pázmány Péter sétány 1/C

⁴Interdisziplinäres Ökologisches Zentrum, TU
Bergakademie Freiberg, Freiberg, Germany

⁵Department of Geodesy and Geoinformation, Vienna
University of Technology, Vienna, Austria

A Középső-Paratethys tengeri üledékeinek gyakori és jellegzetes kövületei a tuskésbőrűek, különösen a tengeri sünök. Legnagyobb mennyiségben a Lajtai Mészke Formációból kerültek elő. Budapest és a Mecsek a magyarországi tengeri sün lelőhelyek fontos területei.

Budapesten a tengeri sünök a Lajtai Mészke Formáció Rákosi Tagozatának változatos fáciesű (a jól cementált mészkőtől a meszes homokkőn át a gyengén cementált mészhomokig) befoglaló üledékeiből származnak. A Mecsekből, főként annak keleti részéről a példányok döntően az ugyancsak Lajtai Mészke meszes homok kifejlődéseiből kerültek elő.

A projekt során feldolgozott anyag (mintegy 676 db) az MFGI Gyűjteményi Főosztályán, illetve ennél jóval szerényebb mennyiségben (44 példány) a Magyar Természettudományi Múzeumban található, összesen mintegy 750 példányból álló Echinodermata gyűjteményből származik, melyet az 1800-as évek második felében főként LÓCZY Lajos, KOCH Antal, majd a 20. században VADÁSZ Elemér, később SZÖRÉNYI Erzsébet és MIHÁLY Sándor gyűjtött. Célunk a különböző lelőhelyek tengerisün-anyagának korszerű szemléletű morfológiai és fotogrammetriai vizsgálatokkal kiegészített részletes taxonómiai revíziója és a két terület faunájának összehasonlítása volt.

A két területről begyűjtött példányszámok: Budapest 544, Mecsek: 176. Budapestről döntően két térségből kerültek elő tengeri sünök, Rákosról és Budafok-Tétényből, míg a Mecsek keleti részéről főként Fazekasboda, Bodolyabér, Hidas, Himesháza, Kishajmás, Komló, Magyarhertelend, Mecsepölöske, Nagypall, Pécs és Szatina környékéről.

Összesen 17 genus 25 fajtát különítettünk el, ebből a budapesti a jobb megtartású és a diverzebb,